

Андрій Циб

... Істинно кажу вам все, що ви зробили одному з Моїх браті найменших – ви Мені зробили. Мт.25:40.

Ми увійшли в третє тисячоліття, і «здається», що людському розумові все під силу. Технічний прогрес набрав таких темпів, що те, що вчора здавалось фантастичним, – сьогодні стає реальністю. В будь-якій галузі людина прагне полегшити чи замінити фізичну працю технічним обслуговуванням – роботами. Водночас піднімається питання людської гідності, про її неповторність, особистість. Про це проголошується в деклараціях прав людини, державних конституціях, церковних документах, по телебаченню та в пресі.

Але, як не дивно, сьогодні дуже часто можна почути слова: рабство, торгівля людьми. І як би це нас не дивувало, не вводило в шок, це залишається реальністю. Про це не можна мовчати, стояти осторонь, а потрібно цю гірку правду донести до кожної небайдужої людини. Тому в нижче сказаному намагатимемось частково донести цю правду і до вас.

Проблема торгівлі людьми – одне з найнегативніших явищ сучасного суспільства – уперше була піднята правозахисниками на початку ХХ століття. У той час особлива увага приділялася жінкам з Великобританії, яких змушували до проституції в країнах континентальної Європи. Так з'явився термін «біле рабство», який пізніше поширився на загальне поняття торгівлі людьми.

Безумовно, торгівля жінками є складовою частиною злочину «торгівля людьми». Однак поняття «торгівля людьми» є більш широким: об'єктом цього злочину може бути будь-яка особа, незалежно від статі і віку.

У даний момент найбільш повне визначення торгівлі людьми дає «Протокол з попередження торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми», який доповнює Конвенцію ООН про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю. Протокол є основним сучасним документом, спрямованим на боротьбу з цим злочином. Він визначає торгівлю людьми так:

«Здійснення з метою експлуатації вербування, перевезення, передачі, приховання чи отримання людей шляхом погрози силою або її застосування чи інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою чи вразливістю стану або шляхом підкупу у вигляді платежів чи вигод для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу».

Стаття 149 Кримінального кодексу України містить інше визначення торгівлі людьми:

1. Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи, - караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

З приведених вище визначень випливає, що торгівля людьми – це сукупність таких ознак: вербування, перевезення, передача, продаж, усиновлення (удочеріння) у комерційних цілях, використання в порнобізнесі, використання у військових конфліктах, залучення до злочинної діяльності, трансплантація чи насильницьке донорство, примус до заняття проституцією, рабство і ситуації, подібні до рабства, примусова праця, залучення в боргову кабалу, використання шантажу, погроз, насильства.

Основну роль у процесі вербування грають вербувальники.

Вербувальники

Вербувальники поставляють «товар» на ринок торгівлі людьми. У завдання вербувальника входить переконати людину виїхати за кордон, допомогти підготувати їй усі необхідні документи, а в деяких випадках безпосередньо передати її в руки покупця чи посередника. Їхні доходи прямо залежать від кількості людей, яких удасться переправити за кордон. Як правило, вони інформовані про те, що насправді очікує людину в країні призначення.

У більшості випадків вербувальники намагаються представити роботу за кордоном як єдиний спосіб заробити необхідні гроші. Свої дії найчастіше мотивують «простим людським бажанням допомогти».

Часто вербувальниками можуть виступати колишні потерпілі від торгівлі людьми. Цей феномен пояснюється декількома причинами. У деяких випадках потерпілих змушують займатися вербуванням своїх подруг і знайомих, загрожуючи розправою над їхніми рідними і близькими у випадку відмови. Для деяких вербування співвітчизниць означає єдину можливість вирватися з рук торговців людьми і повернутися додому. У багатьох же випадках дівчата діють за принципом «дідівщини» – поводитися з іншими так, як поводитися з ними. Усвідомивши, що торгівля людьми приносить великі прибутки, колишні потерпілі з жертв перетворюються на злочинців.

Процес вербування

Основним аргументом вербувальників на користь від'їзду за кордон виступає висока – за українськими мірками – заробітна плата. У залежності від країни призначення і роботи вони пропонують людям від 500 до 3000 тисяч доларів США. Відомі випадки, коли, запрошуючи офіціанток для роботи в Сербії, пропонували 500 доларів на місяць, а за роботу доморобітницею в ОАЕ обіцяли 3000 доларів. Ці суми далекі від того, що можна заробити насправді.

Види робіт, які виконуватимуться, перед виїздом з України, як правило, не обговорюються. Завдання формулюється загалом: необхідна людина для ведення домашніх справ чи роботи в барі, нічному клубі, на будівництві.

Умови проживання: одно-, двокімнатна квартира на двох, яка, як і харчування, оплачується роботодавцем, 8-годинний робочий день і два вихідних на тиждень. Навіть якщо людині надають можливість працювати в тій сфері, про яку попередньо йшла мова, ні оплата праці, ні умови проживання не відповідають даним обіцянкам.

Шляхи вербування

Вербування може здійснюватися такими шляхами:

- за допомогою особистих зв'язків (родинних, дружніх);
- через оголошення в газеті фірм з працевлаштування, туристичних та модельних агентств;
- за допомогою приватних осіб;
- через Інтернет.

Пропоновані види робіт

Прагнучи одержати роботу за кордоном, багато українських громадян не підозрюють, що легальне працевлаштування в багатьох країнах Європи практично неможливе. До прикладу, у країнах Європейського Союзу роботодавець, перш ніж надати робоче місце іноземцю, повинен довести, що дану роботу було запропоновано громадянину своєї країни, потім громадянину країн Європейського Союзу і лише потім громадянину іншої країни, наприклад, України. Але в таких випадках мова йде про фахівців у рідкісних галузях, наприклад, художників, учених, програмістів тощо. Легально влаштуватися домогосподаркою за таких умов – неможливо. Поширена думка про те, що європейські та інші країни мають потребу в дешевій робочій силі, не відповідає дійсності. Дотепер відомі одиничні випадки вдалого працевлаштування. У цілому ж нелегали, яким би видом діяльності вони не займалися, фактично позбавлені більшості прав і легко можуть стати об'єктами експлуатації. Порушення міграційного чи трудового законодавства країни перебування призводить до депортації. Вербувальники, переслідуючи свої корисливі цілі, приховують цю інформацію.

Види робіт за кордоном пропонуються найрізноманітніші: в сфері обслуговування, у домашньому і сільському господарствах, промислово-стих підприємствах тощо. Таке незаконне працевлаштування може служити приводом для залучення нелегалів у злочинній діяльності, нелегальному виробництві певних товарів, використання і експлуатації заробітчан в будь-якій формі.

Перевезення

У ланцюжку торгівлі людьми перевезення є однією зі складових і дуже важливих ланок. Якщо вербувальники оформили документи – вони вклали гроші, – і тепер їхнє головне завдання – доставити людину покупцю чи посереднику. Часто до кінцевого пункту проходження людей супроводжують кур'єри.

Як правило, українські кордони громадяни перетинають легально, так само, як і кордони держав, які не вимагають віз для в'їзду. Після перетину ряду кордонів таких країн мігранти досягають кордону країни призначення, який перетинається нелегально. Відомі кілька маршрутів такого нелегального в'їзду в країну призначення: через Балканські країни українці досягають Албанії, де по морю переправляються в Італію, через гори перетинається кордон між Болгарією і Грецією, через Рейн переправляються з Польщі в Німеччину. Велика кількість нелегальних мігрантів не досягає мети.

Зараз випадки нелегального перетинання українського кордону в основному пов'язані зі спробами перевезення через кордон неповнолітніх, легальне перетинання кордону для яких без супровідного родича неможливе. Відомі випадки, коли 13-15-річним дівчаткам робили фальшиві паспорти, у яких було зазначено, що їм по 18 років. Часто паспорти взагалі не оформляють неповнолітнім. Їх перевозять через кордон у багажнику чи в салоні машин, на дахах потягів тощо.

Іноді українські громадяни залишають Україну за підробленими документами, наприклад, як громадяни Прибалтійських країн, Росії чи Молдавії. Причиною цього є безвізовий в'їзд у багато Європейських держав для громадян країн Прибалтики.

Власники ж «молдавських» паспортів безперешкодно в'їжджають на територію Румунії, а потім – інших країн.

«...Переправа через Рейн здавалася нам дрібницею, адже після цього ми досягнемо мети. Як тільки відплили небагато від берега, побачили прожектори, які розсікали

темряву. Наші супровідні наказали нам вилізти з човна. Течія була дуже сильною, і ми з останніх сил чіплялися за борт човна. Було дуже темно і страшно. Я почувала лемент Лени, але не змогла побачити її біля човна. Її віднесло течією. Я благала не кидати її, але мене втягли в човен і ми продовжили шлях...» (З розповіді Марії)

«...Я ще навіть не встигла одержати свій цивільний паспорт. Потяг стояв у відстійнику. Була ніч. Мене обмотали скловатою і допомогли забратися під дах потяга. Було дуже тісно і жахливо пекло все тіло. Так я пролежала 20 годин. Але це був єдиний шанс потрапити в Румунію, а звідти – в Болгарію і Грецію...» (З розповіді Маріанни)

Продаж і передача людини

Передача людини в руки замовника чи посередника є наступним за перевезенням етапом торгівлі людьми.

У цей момент відбуваються грошові розрахунки між «покупцем» і «продавцем», що є основним у ланцюжку доказів і обвинувачень у торгівлі людьми. Довести факт оплатної передачі вкрай складно, хоча часто процес продажу людини проходить прямо при ній же.

Один з найбільш розповсюджених способів передачі людини – прохання пересісти з однієї машини, на якій перетинається кордон, в іншу. Дівчата пересаджуються в машину, залишаючи свої особисті речі. Їм говорять, що хвилюватися немає потреби – їхні речі привезуть пізніше.

Частими є випадки, коли відразу після приїзду, дівчатам показують квартиру, у якій вони будуть жити. Поки вони її оглядають, їх замикають, а через кілька годин інші люди повідомляють їм, що вони продані.

У більшості дівчат практично відразу після перетину кордону відбирають паспорт під будь-яким приводом (щоб подивитися до оформлення і реєстрації в місцевій владі) чи просто силою. Після цього погрози щодо того, що без паспорта людину можна легко затримати і посадити у в'язницю, є серйозним психологічним засобом впливу на людину і її підпорядкування "господарям".

«Мене привели в бар, показали, де я повинна працювати. Господар попросив мій паспорт. Я не хотіла віддавати, але він сказав, що, якщо паспорт буде зберігатися в нього, так буде надійніше. Якби я знала тоді, яку помилку зробила. Господар змушував мене спати з ним, погрожуючи, що не віддасть паспорт. Без паспорта я не могла навіть вийти на вулицю, боялася, що мене заарештують...» (З історії Світлани)

На території деяких держав існують справжні ринки «живого товару». Наприклад, на території колишньої Югославії є спеціальне місце, де відбувається продаж людей – так звана «Арізона-маркет». Сюди привозять іноземок, яким була обіцяна робота за кордоном, і тут багато хто з них знаходить своїх нових «господарів».

«Нас привезли в кафе. Це було невелике кафе з подіумом. У залі за столиками сиділи чоловіки. Нам пояснили, що це наші потенційні роботодавці. Лише коли нам наказали роздягнутися, ми зрозуміли, про яку роботу йде мова. Увімкнули музику, і нас змусили танцювати. "Роботодавці" сиділи в залі і дивилися, як ми танцюємо. Час від часу вони показували пальцем на різних дівчат. Дівчат підводили до них, і вони їх мацали, розглядали зуби – як коней чи рабів. Після огляду – називали суму, яку вони готові заплатити...» Отож на кінець залишається заохотити всіх врахувати можливість подібних випадків, а якщо ви все ж вирішили поїхати на роботу закордон – будьте обережними щодо сумнівних фірм та інших непевних шляхів працевлаштування.

А. Циб. Торгівля людьми – реальність, чи міф // СЛОВО №1 (35) (2008) 3-4